

Startnotitie Provinciaal MIEK Zuid-Holland

1-12-22

Inhoud

Voorwoord	3
1. Inleiding	4
1.1 De energietransitie en een nieuw energiesysteem.....	4
1.2 Een nieuw energiesysteem met nieuwe sturing	4
1.3 Doel en strekking van deze startnotitie	5
1.4 Totstandkoming en leeswijzer.....	5
2. Provinciaal MIEK Zuid Holland.....	6
2.1 De opgave.....	6
2.2 Doel en resultaat	7
2.3 Scope en afbakening	8
2.4 Uitgangspunten	9
2.4 Eerste iteratie in relatie tot langjarige samenwerking	10
3. Governance	11
3.1 Algemeen.....	11
3.2 Bredere samenwerking netcongestie en rolverdeling	12
3.3 Samenwerking en rolverdeling in programmering	13
3.4 Procesorganisatie:	14
4. Aanpak en planning	17
4.1 Stappenplan en planning	17
4.2 Uitwerking per stap	18
Bijlage 1: Proces per stap	22

Voorwoord

Ons energiesysteem gaat de komende jaren sterk veranderen, ook binnen Zuid-Holland. Onder meer doordat we verduurzamen en de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs willen behalen. We gaan van het aardgas af wat resulteert in (grotere) vraag naar elektriciteit, duurzame gassen en warmte. Hierdoor moet het elektriciteitsnet in korte tijd fors worden uitgebreid, het gasnetwerk wordt voorbereid op het transport van waterstof en er moeten warmtenetten worden aangelegd. Daarnaast zal fors geïnvesteerd worden in opslag en flexibiliteit om het systeem in balans te houden. En dit alles naast de flinke bestaande ruimtelijke opgaven voor Zuid-Holland.

Deze veranderingen kunnen we als provincie en netbeheerders alleen niet het hoofd bieden, en vraagt om samenwerking. We hebben elkaar en andere overheden als gemeenten en Rijksoverheid hard nodig om dit mogelijk te maken. Ook de energiegebruikers, de elektriciteits-opwekkers en andere partijen zijn daarbij belangrijk om te komen tot een gezamenlijke aanpak voor 'integraal programmeren van het energiesysteem'.

Hierbij kijken we naar een nieuwe vormen van samenwerken waarbij integraal wordt gekeken welke energie-infrastructuur waar en wanneer nodig is. We stemmen plannen op het gebied van energievraag (woningbouw, bedrijven, industrie), energieopwek en -infrastructuur beter en verder van te voren met elkaar af. Knelpunten, maar vooral gezamenlijke (gebieds)oplossingen hebben we zo tijdig in beeld. Resultaten borgen we in investeringsplannen en in ruimtelijk beleid. Als provincie en netbeheerders zien we een belangrijke rol weggelegd voor gemeenten. Zij zijn een essentiële schakel om deze nieuwe samenwerking lokaal te borgen.

Het proces voor integraal programmeren van de energie infrastructuur wordt ook wel het pMIEK genoemd, het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Dit is in onze ogen essentieel voor een toekomstigbestendige energievoorziening en duurzame ontwikkeling van de provincie. We kijken daarbij naast elektriciteit ook naar warmte, waterstof en andere dragers. Lokaal kan er al veel, maar we hebben doordachte infrastructuur nodig om onze plannen te kunnen realiseren.

Voor u ligt de startnotitie voor het pMIEK. In deze notitie schetsen we hoe we, met alle stakeholders, samen gaan bouwen aan het Zuid-Hollandse energiesysteem voor de toekomst.

Provincie Zuid-Holland, TenneT, Liander, Stedin en Westland Infra

1. Inleiding

1.1 De energietransitie en een nieuw energiesysteem

Nederland wil in 2030 minstens 49 procent minder CO₂ uitstoten ten opzichte van 1990. Mogelijk wordt dit doel nog verhoogd. Dat tussendoel, op weg naar een volledig duurzame samenleving, is vastgelegd in het Klimaatakkoord. Daarbij is ook afgesproken dat er in 2050 95% minder uitstoot moet zijn. Dit doel staat centraal in alle plannen en projecten op gebied van de energietransitie bij overheden, netbeheerders en andere maatschappelijke en private partijen die zich verbonden hebben aan het klimaatakkoord.

De gestelde sectorale transitiedoelen, maar ook andere maatschappelijke ontwikkelingen, hebben een grote gezamenlijke impact op het huidige energiesysteem. We werken bijvoorbeeld aan realisatie van hernieuwbare opwek, een CO₂-emissiearme - en circulaire industrie, verduurzaming van mobiliteit en gebouwde omgeving en de verstedelijkingsopgave. Dat zien we onder meer terug in de vorm van een veranderende vraag naar regionale energie-infrastructuur voor warmte, elektriciteit, duurzame gassen en CO₂.

Uit de provinciale Stroomstudie Energie Infrastructuur Zuid-Holland 2020-2030-2050 blijkt dat de komende 30 jaar in Zuid-Holland veel nieuwe energie-infrastructuur nodig is voor deze dragers. Infrastructuur kan niet altijd tijdig gerealiseerd worden, waardoor de toenemende infrastructuurvraag, op sommige plekken in Zuid-Holland, leidt tot congestie op het elektriciteitsnet. Daarnaast vraagt meer hernieuwbare opwek om (de)centrale elektriciteitsopslag zoals batterijen, conversie tussen energiedragers en smart grids. Bij elkaar zijn omvangrijke aanpassingen van de huidige energie-infrastructuur noodzakelijk voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen van de toekomst en het behalen van de klimaatdoelen.

1.2 Een nieuw energiesysteem met nieuwe sturing

Een toekomstbestendig (regionaal) energiesysteem vraagt - in lijn met voorgaande - ook aanpassing van de manier van ontwikkeling van dit systeem. Zo leidt de huidige werkwijze met toewijzing van bestaande transportcapaciteit op basis van volgorde van binnenkomst van aansluitaanvraag alleen (*first come first serve*) op verschillende plaatsen tot maatschappelijke discussie. Ook wordt landelijk hard gewerkt aan versnellen van uitvoering en het slim benutten van bestaande infrastructuur. Tegelijkertijd zullen keuzes nodig zijn in uitbreiding van bestaande en realisatie nieuwe infrastructuur, met het oog op schaarste van tijd, geld, ruimte, materialen en menskracht. Er is dan ook een gezamenlijke behoefte aan programmeren (wanneer komt wat waar) en zo nodig prioriteren (wat mag er eerst).

Het programmeren van de energie-infrastructuur strekt nadrukkelijk verder dan de opgave van verduurzaming. Het heeft relevante impact op onder meer de (mogelijkheden voor) ruimtelijk-economische ontwikkelingen binnen de provincie. Ook raakt het aan de integrale ruimtelijke puzzel en bijbehorende afwegingen, inclusief natuur en reactie. Kortom: programmering hangt nauw samen met ruimtelijke ordening en andere grote opgaven die in Zuid-Holland spelen.

In interprovinciaal overleg is afgesproken dat provincies een actieve rol gaan spelen bij het integraal programmeren van de regionale energie-infrastructuur. Deze programmering landt in elke provincie in een Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Dit ziet toe op de integrale ontwikkeling van vraag en aanbod van energie én de benodigde infrastructuur, dus bezien vanuit alle sectoren (anders dan het nationaal MIEK, dat m.n. gericht is op Industrie). Het pMIEK zal tweejaarlijks worden geactualiseerd, in lijn met het ritme van de investeringsprogramma's van de netbeheerders.

1.3 Doel en strekking van deze startnotitie

Minister Jetten heeft, middels een kamerbrief (30/06/2022), aangekondigd dat alle provincies aan de slag gaan met het opstellen van een startnotitie, die ingaat op het uit te voeren programmeringsproces. Daarbij heeft hij aangegeven dat elke provincie een eerste iteratie van het pMIEK-proces doorlopen heeft in Q2 2023. Deze startnotitie dient als basis voor de betrokken partijen bij het doorlopen van het programmeringsproces, en het - als onderdeel daarvan - opstellen van een pMIEK en bijbehorende producten. Het geeft invulling en richting aan onder meer de scope, aanpak en activiteiten, planning, samenwerking en organisatie (sturing, uitvoering, ambtelijk en bestuurlijk).

Het programmeringsproces vraagt om nauwe samenwerking tussen provincie, netbeheerder(s) en gemeenten. De startnotitie dient dan ook als basis voor het onderlinge commitment van de betrokken partijen om aan de slag te gaan.

Het programmeringsproces is cyclisch van aard: elke twee jaar wordt het doorlopen. De bijbehorende beoogde samenwerking is dan ook langjarig. Van belang daarbij is het besef dat deze startnotitie het begin van de eerste iteratie markeert, terwijl het integraal programmeren nog omgeven is van onbekendheden en onzekerheden, en bovendien relevante ontwikkelingen elkaar snel opvolgen. Dit vraagt een adaptieve en flexibele houding rondom het inrichten en uitvoeren van programmering. Daarbij putten we uiteraard volop uit inzichten en ervaringen vanuit bestaande ervaringen met integraal programmeren in andere provincies of regio's.

1.4 Totstandkoming en leeswijzer

Deze startnotitie is tot stand gekomen in nauwe samenwerking tussen de Provincie Zuid-Holland, TenneT en Stedin, ondersteund door de overige betrokken netbeheerders en enkele gemeenten.

De startnotitie gaat eerst in op de opgave, het doel en de resultaten van het integraal programmeren (Hoofdstuk 2). Hoofdstuk 3 beschrijft vervolgens de voorziene aanpak om tot de gewenste resultaten te komen en het bijbehorende tijdspad. Afsluitend gaat hoofdstuk 4 in op de governance, samenwerking en procesorganisatie.

2. Provinciaal MIEK Zuid Holland

2.1 De opgave

Om een volledig duurzame samenleving te bereiken in 2050, met tussendoelen in 2030, zijn aanzienlijke veranderingen nodig aan het huidige energiesysteem. En hoewel 2050 nog erg ver weg klinkt, is de tijd kort. Niet alleen is een enorme verzwaring en uitbreiding van de bestaande infrastructuur nodig, ook het grootschalig realiseren van relatief nieuwe onderdelen van het energiesysteem, zoals opslag van elektriciteit, conversie en transport van waterstof, is noodzakelijk. Daarnaast zullen we anders moeten omgaan met locaties voor afname van energie en productie. Tot nog toe was daarop geen sturing (nodig), terwijl het dicht bij elkaar brengen van vraag en aanbod in een duurzaam energiesysteem onmisbaar is om de druk op infrastructuur, en daarmee ook de kosten ervan, te verlagen. Daarnaast zullen we allemaal anders moeten nadenken over energieverbruik. Naast energiebesparing is vooral de flexibilisering van de elektriciteitsvraag, zowel door de industrie als door particulieren en MKB, noodzakelijk om te komen tot een goed functionerend duurzaam energiesysteem.

Met de huidige wijze waarmee infrastructuur ontwikkeld wordt en waarmee innovaties, zoals opslag van elektriciteit in het energiesysteem worden opgenomen, gaan we er niet komen. Daarvoor ontbreekt het aan de juiste coördinatie en afstemming tussen de betrokken partijen. Dit wordt op een aantal punten duidelijk zichtbaar. Denk daarbij aan

1. Mismatch tussen realisatietijden van energie-infrastructuur en zowel de afname als duurzame opwek van elektriciteit. Mede door de enorme vlucht van duurzame opwek en vraag naar elektrificatie is dit voor netbeheerders niet meer bij te benen. Met netcongestie als gevolg, waardoor onzekerheden ontstaan over het bereiken van de klimaatdoelen.
2. Netbeheerders hebben onvoldoende mogelijkheden om 'anticiperend' te investeren in infrastructuur: Investeringsplannen moeten efficiënt en doelmatig zijn. Minder zekere investeringen, zijn wel nodig voor voldoende ruimte voor de energietransitie, en onder meer als voorwaarde voor investeringen van anderen in conversie en elektrificatie. Ook zijn netbeheerders gebonden aan principes (zoals first-come-first-serve) die niet altijd eenvoudig uitlegbaar zijn.
3. Energieplanologie staat nog in de kinderschoenen bij gemeenten en provincies. Het energiesysteem kon altijd voldoen aan de vraag naar en het aanbod van energie. Dat staat nu steeds vaker onder druk, ook zeker aan de afnamekant. Bovendien legt het duurzame energiesysteem een veel groter beslag op beschikbare ruimte dan in het verleden en concurreert het in de schaars beschikbare ruimte met woningbouw, economische ontwikkeling en verduurzaming van diezelfde ruimte. Integraal meenemen van het energievraagstuk bij de verstedelijkingsstrategie is daarom randvoorwaardelijk.

Het op passende wijze samenwerken aan de ontwikkeling van het (regionale) energiesysteem (integraal programmeren) biedt de volgende kansen en mogelijkheden:

1. Democratische legitimering van keuzes. Netbeheerders maken in hun investeringsplannen impliciet keuzes over welke projecten in welke volgorde worden uitgevoerd. Dat doen zij niet alleen vanuit techniek, maar ook vanuit de opdracht om een robuust elektriciteitssysteem voor de maatschappij te waarborgen. Dit mandaat heeft een wettelijke basis. Het is echter voor netbeheerders niet mogelijk om voorrang te geven aan ontwikkelingen die maatschappelijk relevant zijn en bijdragen aan het ontzien/ontlasten van het van de energiesysteem. Dit terwijl het in tijden van schaarste voor de hand ligt om, indien mogelijk, dat wel te doen. Keuzes van deze aard dienen door een democratisch gelegitimeerd orgaan te worden gemaakt, op basis van een duidelijk vastgelegd afwegingskader.

2. Grotere investeringszekerheid en mogelijkheden voor versnelling. Als publieke partijen, netbeheerders en overige betrokkenen een gezamenlijk belang bepalen voor de ontwikkeling van het energiesysteem, kunnen partijen elkaar versterken in het mogelijk maken. De onderlinge afstemming en verankering van plannen in beleid, instrumenten en investeringsagenda vergroot de zekerheid van realisatie en biedt mogelijkheden voor versnelling. Daarmee worden de ontwikkelingen in het energiesysteem mede bepalend voor wat mogelijk is aan economische en andere ontwikkelingen. We reageren daardoor niet meer reactief op knelpunten maar zorgen er samen voor dat er zo veel als mogelijk geen nieuwe knelpunten gaan ontstaan.
3. Betere en vollediger informatie als basis voor keuzes leidt tot betere afweging. Dat wordt mogelijk doordat alle relevante partijen samen in beeld brengen wat de verwachte ontwikkeling van energie-infrastructuur, ontwikkeling van vraag en aanbod van energie is. Zowel voor specifieke sectoren en gebieden, als ook voor de langere termijn. Bovendien biedt een gezamenlijk proces mogelijkheden op nadrukkelijk aanvullingen en expliciete toetsing van de informatie. M.a.w. betrokken partijen verrassen elkaar niet meer met onvoorziene ontwikkelingen en nieuwe knelpunten worden daarmee zoveel als mogelijk voorkomen.

2.2 Doel en resultaat

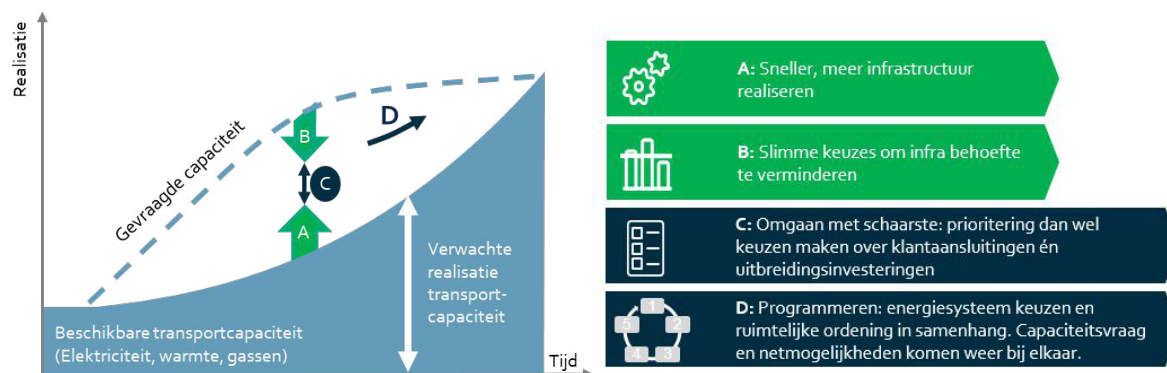
Het doel van het integraal programmeren is het komen tot gezamenlijke en gedragen keuzes over aanpassingen aan het regionale energiesysteem. De ontwikkeling van het regionale energiesysteem is gericht op doorontwikkeling van een efficiënt, betrouwbaar, robuust en toekomstbestendig energiesysteem, dat de beoogde ruimtelijke en economische ontwikkelingen in de regio op de langere termijn mogelijk maakt en past bij een duurzame samenleving. Het gaat daarbij om samenhangende keuzes in ruimtelijke ontwikkeling en energie-infrastructuur. Het komen tot keuzes gebeurt in samenwerking tussen provinciale en gemeentelijke overheden, netbeheerders en overige betrokkenen.

Het primaire resultaat van integraal programmeren op regionaal niveau is een programma voor de toekomstige uitbreiding en aanpassing aan het energiesysteem dat is vastgesteld als gezamenlijke inzet, samengevat als een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Het programma kan projecten omvatten voor alle energiedragers, waaronder elektriciteit, warmte, waterstof, CO₂ en ook vormen van opslag. De inhoud van het pMIEK wordt middels besluiten verankerd en geborgd: aan publieke zijde in (ruimtelijke) instrumenten en beleid, aan de zijde van de netbeheerder(s) in investeringsprogramma's. Dit zorgt er ook voor dat overheden en netbeheerders elkaar kunnen aanspreken op hun bijdrage aan realisatie van het pMIEK.

Bijbehorend resultaat is de ontwikkelde samenwerkingsstructuur op bestuurlijk en ambtelijk niveau waarmee het proces van het provinciaal MIEK elke 2 jaar herhaald kan worden.

2.3 Scope en afbakening

Het integraal programmeren en het provinciaal MIEK staan niet op zichzelf. Er is een duidelijke relatie met acties die op de kortere termijn bijdragen aan het realiseren van de aanpassingen aan het energiesysteem. Onderstaande figuur en bijbehorende tabel geven dit schematisch weer.

	Wat is het	Waar evt al belegd	Samenspel / raakvlak met programmeren en pMIEK
A – Sneller en meer infrastructuur realiseren	<ul style="list-style-type: none"> • Versnellen van bestaande infraprojecten (korte termijn) 	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoringslijst bestaande projecten • Evt taskforce energieinfra in oprichting 	<ul style="list-style-type: none"> • pMIEK kan leiden tot deze projecten (en andersom kunnen deze projecten ook in pMIEK landen)
B – Slimme Keuzes maken infrabehoefte te verminderen	<ul style="list-style-type: none"> • Ruimtelijke keuzes maken ism energieinfra¹ (lange termijn) • Planoptimalisatie vanuit beperken transportbehoefte, inclusief lokaal in balans brengen vraag en aanbod (middellange termijn) • Slimme oplossingen flex, batterijen, cablepooling (korte termijn) 	<ul style="list-style-type: none"> • Energievisie als bijdrage aan integraal ruimtelijk beleid • Subsidieregelingen • Vestigingsbeleid 	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijke oplossing om uitbreidingen en of investeringen te voorkomen of uit te stellen.
C – Omgaan met schaarste: prioritering klantaansluitingen en uitbreidingsinvesteringen	<ul style="list-style-type: none"> • Prioriteren in klantaansluitingen (korte termijn) • Prioriteren binnen bestaande IP's (middellange termijn) 	<ul style="list-style-type: none"> • NTB 	<ul style="list-style-type: none"> • Herprioritering van bestaande IP onderdeel kan gevolg zijn van programmering
D – Programmeren energiesysteem ism ruimtelijk beleid	<ul style="list-style-type: none"> • Samenhang brengen in ontwikkeling infra en ontwikkeling vraag en aanbod, ook ruimtelijk (lange termijn) 	<ul style="list-style-type: none"> • pMIEK 	

¹ Dat kan ook elementen omvatten zoals verwoord in de denklijn '[Wereld van B](#)', zoals uitgewerkt door NP RES.

Zoals hierboven aangegeven hangen de verschillende sporen sterk samen en beïnvloeden elkaar. Integraal programmeren betreft hoofdzakelijk onderdeel 'D', en mogelijk ook gedeeltelijk 'C', te weten in de vorm van herprioritering in bestaande investeringsplannen. Programmeren richt zich op de periode vanaf 2030 (onderdeel D) en kan mogelijk ook effect hebben op nog beïnvloedbare onderdelen van bestaande investeringsplannen van voor die termijn (onderdeel C).

Deze startnotitie, de bijbehorende aanpak en samenwerking richten zich primair op die onderdelen. Daarbij is de samenhang met de andere sporen relevant en deze heeft ook invloed op het programmeren en het pMIEK. Alle activiteiten die zich richten op de (middel)lange termijn behoren tot de scope van het integraal programmeren en het provinciaal MIEK, maar kunnen niet los worden gezien van de acties die gericht zijn op de korte termijn.

In een aparte notitie wordt uitgewerkt op welke manier de samenwerking en governance tussen overheden en netbeheerders gericht op de kortere termijn verdere invulling krijgt. Daarin komt ook aan de orde hoe zich dit vertaalt naar een gezamenlijk bijbehorende bestuurlijk overleg, ook in relatie tot hetgeen in paragrafen 3.1 en 3.2 is opgenomen. De agenda voor een bestuurlijk overleg wordt breed ingezet, dus gericht op zowel lange als kortere termijn. Relevant is dat de rolverdeling tussen de betrokken partijen per onderdeel kan variëren. Indien opportuun kan met het oog op de korte termijn vooruitlopend een overleg tussen Provincie en netbeheerders worden belegd.

2.4 Uitgangspunten

Voor het gezamenlijk integraal programmeren en de bijbehorende samenwerking gelden de volgende uitgangspunten:

1. Integraal programmeren gaat over de energietransitie en het energiesysteem dat daarbij hoort. Daarvoor is visie nodig en zullen keuzes gemaakt moeten worden. Maar bovenal betreft het ook de ruimtelijke inrichting van Nederland en de ruimte waarop dat energiesysteem beslag legt. Voortgang in realisatie van het energiesysteem kent een sterke samenhang met keuzes binnen de ruimtelijke ordening en het omgevingsbeleid.
2. Integraal programmeren gaat over het samenspel tussen energieinfrastructuur, ontwikkeling van vraag en aanbod van energie en de bijbehorende ruimtelijke ontwikkelingen. Om tijdig een duurzaam energiesysteem te ontwikkelen is het ook van belang om keuzes die daarin gemaakt worden ook vast te leggen in (omgevings)beleid en in ruimtelijke plannen van overheden. Niet alleen infrastructuur, ook conversie en opslag. Daarnaast is het belangrijk om energieplanologie te ontwikkelen: het nadenken over de energievoorziening bij de verstedelijkingsopgave.
3. Integraal programmeren is duidelijk portefeuille-overstijgend. Daarnaast gaat integraal programmeren ook over vergunningverlening (natuurbescherming en milieuvergunningen), de elektrificatie van verkeer en vervoer, economie, P&O, financiën, de rolneming, etc.
4. Het pMIEK is een nieuw product dat nadrukkelijk raakt aan bestaande activiteiten van betrokken partijen. Dat betekent dat de inzichten ook raken aan bestaande werkzaamheden, inzichten en keuzes: Al voorziene investeringen in energieinfrastructuur tot en met 2032 staan in de investeringsplannen van de netbeheerders. Deze zijn tot stand gekomen op basis van toekomstscenario's en kennis over de sectorale ontwikkelingen. Het pMIEK kan hierop aanvullingen geven door verbeterde kennis over de sectorale ontwikkelingen of door het identificeren van (voorwaardenscheppende) projecten die niet in de investeringsplannen van de netbeheerders staan.
5. Integraal programmeren staat los van vervangingsinvesteringen die netbeheerders moeten doen om veiligheid en leveringszekerheid te borgen. Deze investeringen zullen altijd prioriteit blijven houden.

6. Het tijdspad voor integraal programmeren ligt daarmee vooral op de langere termijn, namelijk 2030 - 2040. De investeringen in de periode tot 2030 zijn opgenomen in de investeringsplannen van netbeheerders. Deze zijn allemaal als noodzakelijk benoemd. De projecten met een in bedrijf name (IBN) tot 2025 liggen vast aangezien die in veel gevallen al aan een aannemer zijn besteed. Voor de periode 2025 tot 2030 kan het mogelijk zijn om projecten te versnellen. Dat gaat dan wel ten koste van andere projecten die daardoor vertragen. Hierbij geldt dat van elkaar afhankelijke projecten als een cluster beschouwd dienen te worden om ervoor te zorgen dat bij wijzigingen in plannings er geen nieuwe knelpunten ontstaan.
7. In het provinciaal omgevingsbeleid wordt opgenomen dat de provincie in samenwerking met netbeheerders, medeoverheden en andere partners in het energiesysteem wil werken aan een toekomstbestendig regionaal energie-infrastructuurnetwerk dat tijdig beschikbaar is voor diverse ontwikkelingen, ruimtelijk is ingepast en efficiënt benut wordt. De inzet om te komen tot een pMIEK is opgenomen in het omgevingsvisie en -programma van provincie Zuid-Holland. Hiermee is de provinciale inzet op het programmeren van energie-infrastructuur, in samenhang met andere (ruimtelijke) ontwikkelingen, zelfbindend geborgd.
8. De samenwerking rond integraal programmeren vindt plaats vanuit de formele verantwoordelijkheid van de betrokken partijen. Wijziging in verantwoordelijkheden vindt vanuit deze samenwerking niet plaats.
9. Gemaakte afspraken als opbrengst van het programmeringsproces worden door de eigen organisatie geborgd en gerealiseerd.

2.4 Eerste iteratie in relatie tot langjarige samenwerking

Het terrein van integraal programmeren van het energiesysteem is voor alle partijen nieuw. Partijen zullen de komende tijd met elkaar verder moeten uitvinden wat integraal programmeren precies inhoudt en wat ze van elkaar wel en niet kunnen verwachten. Het opstellen van deze startnotitie is daarmee ook een eerste stap in een gezamenlijk leerproces. Onder meer om die reden dient dit document te worden gezien als een startpunt, en niet als een 'in beton gegoten' plan. Op basis van wat partijen met elkaar leren, en andere (landelijke) ontwikkelingen zal voortschrijdend inzicht ontstaan, die in goed overleg hun plek zullen krijgen in de aanpak en samenwerking.

Integraal programmeren is niet alleen nieuw, het vereist daarnaast ook andere competenties, extra arbeidskrachten en nieuwe werkwijzen. Deze vragen tijd en het is daarom realistisch om uit te gaan van een ingroeipad. De focus van het eerste pMIEK ligt primair op de elektriciteitsinfrastructuur, volgende versies van het pMIEK zullen naar verwachting ook andere energiedragers, flexibiliteit en opslag omvatten. Bij een tweede iteratie van het pMIEK (2024) zal het proces gelijk oplopen met de investeringsplannen (IP's) van de netbeheerders (2026), waardoor afstemming mogelijk wordt. Hierdoor kan het pMIEK o.a. de scenario's en oplossingsrichtingen voor het IP voeden;

In de eerste iteratie van het programmeringsproces zal geen nieuw beleid ontwikkeld worden of nieuwe informatie gegenereerd worden. We gaan uit van de bestaande situatie en zullen in de komende jaren streven naar een optimale vervlechting van het pMIEK en de investeringsplannen, waarmee nieuw beleid en informatie geïncorporeerd wordt.

Belangrijk aspect van het genoemde ingroeipad is verdere verduidelijking van de onderlinge verhouding tussen het provinciale en nationale MIEK. Deze is nog niet volledig helder, en aangezien dit niet specifiek binnen de provincie Zuid-Holland bepaald wordt, gaat deze startnotitie daar niet

verder op in. De verhoudingen en bijbehorende impact op het proces en de governance zullen bij meer duidelijkheid vertaald worden naar de samenwerking en activiteiten binnen Zuid-Holland.

3. Governance

3.1 Algemeen

Samenwerking gericht op overeenstemming

Het gezamenlijke programmeringsproces en het ontwikkelen van het Provinciaal MIEK is een samenspel tussen primair de decentrale overheden (Provincie en gemeenten) en netbeheerders (Stedin, Liander, Westland Infra en TenneT) en Gasunie (m.b.t. waterstofbackbone, Warmteling). Aangezien het proces gericht is op het bereiken van overeenstemming tussen deze partijen over de te maken keuzes wordt dit ingericht als samenwerkingsproces. Bij het komen tot gezamenlijke keuzes, werken partijen zo veel als mogelijk samen aan consensus en waar nodig compromissen. Optimale keuzes binnen, en uiteindelijke verankering van, het pMIEK zijn sterk gebaat bij bestuurlijke overeenstemming. Op dit moment is geen formele juridische status van het pMIEK voorzien. Hierover lopen verschillende verkennende gesprekken, die naar verwachting ook tijdens de ontwikkeling van het pMIEK verder gaan. Dit brengt een risico mee dat gedurende het proces spanning ontstaat. Bijvoorbeeld tussen niet matchende publieke wensen enerzijds en formele bevoegdheden van netbeheerders anderzijds. Gezien het belang en de urgentie van de opgave kiezen betrokken partijen ervoor om alvast aan de slag te gaan. Als aangegeven gebeurt dat vanuit de bestaande rollen, mandaten en bevoegdheden van de betrokken partijen. Nieuwe ontwikkelingen en inzichten vanuit de genoemde lopende gesprekken zullen te zijner tijd op passende wijze en in onderling overleg worden doorvertaald naar de aanpak en samenwerking in Zuid-Holland. Wanneer partijen er samen niet uitkomen kan worden teruggegrepen op de escalatie volgens het Huis van Thorbecke.

Borging uitkomsten via besluiten bij betrokken partijen

Inhoudelijk richt programmering zich op het samenspel tussen energieinfrastructuur enerzijds en anderzijds sectoren en ontwikkelmogelijkheden (economie, ruimte en energie). Borging van de uitkomsten van het pMIEK gebeurt via besluitvorming binnen de afzonderlijke partijen. In het geval van de netbeheerders betreft dit besluiten in het kader van investeringsplannen en bij de overheden met besluiten over borging in omgevings-, economisch- en maatschappelijk beleid. Concreet gaat dit onder meer om het, bij elke doorlopen programmeringscyclus, verankeren van het pMIEK in de instrumenten van het (provinciale) omgevingsbeleid.

Bredere betrokkenheid

Het ontwikkelproces van het Zuid-Hollandse MIEK vraagt en biedt volop ruimte voor diverse partijen om bij te dragen en inbreng te leveren. De ontwikkeling van het energiesysteem krijgt voor een relevant deel namelijk juist vorm vanuit bredere betrokkenen. Naast de eerder genoemde directe betrokkenen worden ook informatiebijdragen voorzien van experts en marktpartijen.

Onzekerheden vragen om flexibiliteit en adaptiviteit

Het traject van integraal programmeren kent nog veel onzekerheden en ontwikkelrichtingen. Tegelijkertijd vraagt de opgave om een voortvarende start. Dit vraagt om een pragmatisch basishouding, waarbij gaandeweg op onderdelen meer duidelijkheid zal ontstaan. Dat kan – in goed onderling overleg - leiden tot aanpassingen in aanpak, organisatie en vraagt ook om flexibiliteit van betrokkenen.

Samenspel met Rijksniveau, Nationaal MIEK en andere provincies en gemeenten

Betrokkenheid van de landelijke overheid wordt geborgd via de governance die momenteel door ministerie van EZK wordt ingericht voor afstemming tussen het nationale MIEK en de provinciale MIEK'en. In lijn met het voorgaande punt zal na meer duidelijkheid hierover worden gezien in hoeverre dit aanleiding is voor nadere afspraken.

Daarnaast zal afstemming plaatsvinden met aangrenzende provincies en gemeenten voor provinciegrens overschrijdende onderwerpen.

3.2 Bredere samenwerking netcongestie en rolverdeling

Zoals in paragraaf 2.3 is aangegeven kent integraal programmeren een sterke relatie met andere sporen die zich richten op netcongestie, bijvoorbeeld gericht op de kortere termijn. Onderlinge samenhang tussen de verschillende sporen is relevant voor de goede programmering. Met het oog daarop zullen de andere genoemde sporen in eenzelfde bestuurlijke overleg en agenda landen. De rolverdeling tussen de betrokken partijen en de manier waarop de andere sporen invulling (kunnen) krijgen, kunnen anders zijn dan voor het integraal programmeren.

Hoewel deze startnotitie zich hier niet in eerste aanleg op richt, geeft onderstaande tabel de huidige (niet uitputtende) inzichten de rolverdeling en huidige belegging van de andere sporen.

	Rolverdeling / instrumenten	Waar evt al belegd
A – Sneller en meer infrastructuur realiseren	<ul style="list-style-type: none"> • Provincie: aanjager brede betrokkenen • Publieke partijen: beleid, vergunningen, evt realisatie / beheer van (warmte)infra • Netbeheerders: informatie, financiering infra • 	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoringslijst bestaande projecten • Evt taskforce energieinfra in oprichting
B – Slimme Keuzes maken infrabehoefte te verminderen	<ul style="list-style-type: none"> • Provincie en gemeenten: ontwikkelen en richten beleid, stimulering/subsidies • Provincie ism netbeheerders: aanjagen brede betrokkenen • Netbeheerders: advisering over locatiekeuzes en inzet flexibiliteit • 	<ul style="list-style-type: none"> • Energievisie (NTB) als bijdrage aan integraal ruimtelijk beleid • Subsidieregelingen • Vestigingsbeleid
C – Omgaan met schaarste: prioritering klantaansluitingen en uitbreidingsinvesteringen	<ul style="list-style-type: none"> • NTB 	<ul style="list-style-type: none"> • NTB

3.3 Samenwerking en rolverdeling in programmering

Gezamenlijke inzet, ambitie en commitment

Het te doorlopen programmeringsproces en de op te leveren resultaten vormen de gedeelde inzet van alle betrokken partijen en vragen commitment van allen. Kortom: partijen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het welslagen. Daarbij werkt elke partij vanuit zijn eigen rol aan het gezamenlijke proces mee.

Rolverdeling en bijdragen op hoofdlijn

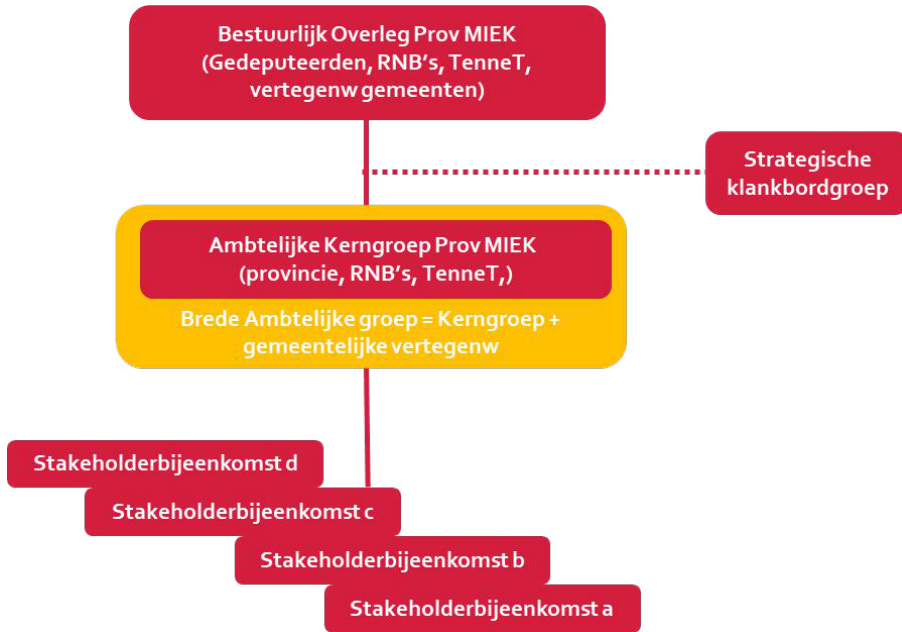
In het verlengde daarvan heeft elke partij, juist vanuit zijn natuurlijke rol, ook specifiekere bijdragen binnen het programmeringsproces. Op hoofdlijnen geeft onderstaand overzicht weer welke rol en/of bijdragen specifiek voorzien worden van betrokkenen. Dit staat naast de in hoofdstuk 3 beschreven uitwerking van bijdragen per stap binnen de aanpak.

Provincie	<ul style="list-style-type: none"> • Regisseur van de opgave • Stelt het pMIEK vast • Brengt eigen belang en beleid in als onderdeel van programmeringsproces en ontwikkeling pMIEK • Borgt de uitkomsten ruimtelijk in haar (omgevings)beleid en bijbehorende instrumenten • Stemt af met Rijk (EZK) over (interactie pMIEK en) nationaal MIEK • Stemt af met CES Rotterdam-Moerdijk
Tennet en Regionaal Netbeheerders	<ul style="list-style-type: none"> • Biedt inzicht in de (verwachte) knelpunten in het net • Geeft inzicht in (on)mogelijkheden in keuzes rondom investeringen en de technische, ruimtelijke en financiële implicaties • Adviseren hierover de overheden • Borgt uitkomsten pMIEK in investeringsplannen
Landelijke overheid (EZK)	<ul style="list-style-type: none"> • Eigenaar en aanspreekpunt voor nationaal MIEK, inclusief (mogelijke) interactie met pMIEK ZH en CES Rotterdam-Moerdijk en bijbehorend bestuurlijk overleg • Aanspreekpunt en vormgever juridische status van het pMIEK (en het nationaal MIEK). • Coördinatie van pMIEKs tussen provincies (?)
Gemeenten	<ul style="list-style-type: none"> • Dragen bij aan de ontwikkeling van het pMIEK, onder meer door informatie aan te leveren en mee te werken aan (tussen)producten en zich daarbij te richten op keuzes, koppelkansen en relatie tot eigen ambities en beleid • Leveren in dat kader relevante informatie over verwachte energieoplossingen in de warmtetransitie, mn gericht op gebouwde omgeving (Transitieviesies Warmte en WijkUitvoeringsPlannen) • Afhankelijk van relevantie inhoud voor betreffende gemeente vaststellen pMIEK en borgen de uitkomsten van het pMIEK ruimtelijk in (omgevings)beleid (ook naar eigen behoefte)
Gasunie	Geeft inzicht in (on)mogelijkheden in keuzes m.b.t. waterstofbackbone en WarmtelinQ (inclusief de bijbehorende energiec capaciteit en elektriciteitsvraag)
Marktpartijen, maatschappelijke organisatie en experts	<ul style="list-style-type: none"> • Leveren inzichten en informatie, afhankelijk van de specifieke agenda, beoogde inzichten en (tussen) resultaten. • Aanvullende mogelijkheid consultatie via strategische klankbordgroep

	NB: Relevant hierbij zijn in elk geval de partijen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van of bestaande posities hebben in warmte- en CO ₂ -infrastructuur.
--	---

3.4 Procesorganisatie:

De samenwerkingsstructuur die sturing en uitvoering geeft aan het programmeringsproces is op hoofdlijnen opgebouwd uit drie lagen. Dit is in onderstaand schema gevisualiseerd, daaronder wordt elk niveau achtereenvolgens nader toegelicht.

Bestuurlijk overleg provinciaal MIEK (BO pMIEK):

Het BO pMIEK geeft richting aan de samenwerking en bepaalt gezamenlijk de koers, stelt daarbij de doelen en afspraken van de samenwerking vast, bewaakt de (inhoudelijke) voortgang, stemt af over de (tussen)resultaten en bepaalt of bijsturing nodig is. Het BO pMIEK bereidt de besluitvorming binnen de samenwerkende partijen voor. Zelf heeft het geen formele bevoegdheid, behandeling leidt tot vrijgave van resultaten en voorportaal voor besluitvorming binnen individuele partijen.

De deelnemers vertegenwoordigen hun eigen organisatie en handelen vanuit bijbehorende mandaten en bevoegdheden. Aan het BO pMIEK nemen bestuurlijke vertegenwoordigers deel van netbeheerders, de provincie, en gemeenten als vertegenwoordigers van de regio's (zie verderop). Het voorzitterschap is belegd bij de provincie.

Vanuit de provincie zullen gedeputeerden met de portefeuilles Energie en Ruimtelijke Ordening deelnemen. Tevens zal zo nodig nadrukkelijk afstemming en interactie met Economie worden opgezocht. Borging van de afspraken voor de provincie zal zich met name richten op beleidsmatige verankering van de afspraken in het Ruimtelijke en/of omgevings- en mogelijk andersoortig beleid.

De betrokkenheid en deelname van gemeenten is gericht op integrale afweging en keuzes. Deze krijgt met het oog op behapbaarheid invulling via vertegenwoordiging: één vertegenwoordiger voor elk van de volgende regio's, waarmee de provincie als geheel gedekt is:

- Holland Rijnland
- Midden Holland
- Rotterdam Den Haag
- Drechtsteden
- Zuid Holland Zuid: Hoekse waard, Goeree Overflakkee, en Alblasserwaard

Dit sluit, ook om praktische redenen aan op de schaal van RES-regio's: deze kennen een bestaande overlegstructuur die sterke raakvlakken heeft met energieinfrastructuur. Tegelijkertijd is het pMIEK geen onderdeel van de RES-samenwerking. Programmeren richt zich op een grotere, integrale scope (RES beperkt zich tot hernieuwbaar opwek en gebouwde omgeving). Ook geldt dat besluitvorming over programmering aan publieke kant primair belegd is bij de Provincie. Het staat de regio's van de provincie uiteraard vrij een vertegenwoordiger te bepalen, waarbij gezien de aard van de opgave het ook mogelijk een portefeuillehouder vanuit het ruimtelijke domein in te zetten.

Kerngroep:

De kerngroep is verantwoordelijk voor de initiatie, voortgang en realisatie van de activiteiten en het tot stand brengen van het provinciaal MIEK. De kerngroep bereidt de stukken voor de brede werkgroep en het BO pMIEK. Ook zorgt het voor doorvertaling van besluiten en adviezen uit de stuurgroep. De leden zijn ambtelijke vertegenwoordigers van de provincie Zuid-Holland en de netbeheerders. De groep zal op regelmatige basis (waarschijnlijk 2-wekelijks) overleggen en houden andere belanghebbenden in de regio (gemeenten, andere netbeheerders, industrie, etc.) op de hoogte.

Brede werkgroep:

De brede groep bestaat uit de kerngroep en (getrapte) ambtelijke vertegenwoordigers van gemeentes. Dit laatste krijgt invulling op vergelijkbare wijze als de gemeentelijke vertegenwoordiging in het BO pMIEK. De brede werkgroep richt zich op het ophalen van input en het opstellen van de (tussen)producten van het integraal programmeren. Heeft in ieder geval een rol in de voorbereiding van de stakeholder bijeenkomsten.

Stakeholderbijeenkomsten:

In bijeenkomsten met deelnemers vanuit het brede stakeholdersveld worden de inhoudelijke (tussen)resultaten ontwikkeld. In interactieve bijeenkomsten worden inzichten en suggesties, aanvullingen op voorstellen vanuit de (brede) kerngroep opgehaald om deze te verwerken. De exacte samenstelling van de groep genodigden wordt mede aan de hand van de agenda en onderwerpen van de betreffende bijeenkomst bepaald. Hierbij gaat het in elk geval om alle gemeenten, (private) partijen zoals industrie en tuinders, het havenbedrijf Rotterdam, de Greenport, maar ook ontwikkelaars van infrastructuur voor bijvoorbeeld warmte, CO₂, en flex/conversie. Indien wenselijk kan binnen deze bijeenkomsten ingezoomd worden op regio's met bijbehorende partijen.

Strategische klankbordgroep

Rondom specifieke thema's, sectoren, of bijvoorbeeld trends en ontwikkelingen (denk bijvoorbeeld aan de verduurzaming van de glastuinbouw) kan een strategische klankbordgroep worden ingezet. De samenstelling is afhankelijk van de specifieke vraag en behoefte, en bestaat uit betrokkenen binnen Zuid-Holland en experts.

4. Aanpak en planning

Dit hoofdstuk beschrijft de verschillende stappen van het integraal programmeren. Hierbij heeft de handreiking van de landelijke werkgroep als vertrekpunt gediend. Paragraaf 4.1 schetst het volledige proces op hoofdlijnen inclusief planning. Paragraaf 4.2 gaat nader in op elke afzonderlijke stap voor wat betreft doel, resultaat, activiteiten en rolverdeling.

4.1 Stappenplan en planning

Onderstaand schema geeft de hoofdlijn weer van het te doorlopen programmeringsproces. De bijbehorende planning is daaronder gevisualiseerd.

Stappen	2022				2023				
	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli
0. Startnotitie	★								
1. Verkrijgen van inzicht		▲▲▲	▲▲▲						
2. Opstellen van energievisie (energiesysteem analyse) en afwegingskader		▲▲▲	▲▲▲	★					
3. Ontwerpen ontwikkelvarianten					▲▲▲	▲▲▲			
4. Afwegen en keuzevarianten						▲▲▲	▲▲▲	★	
5. Evalueren, borgen en uitvoeren								▲▲▲	★

- Kerngroep ▲
- Brede werkgroep ▲
- Stakeholderbijeenkomst ▲
- Bestuurlijk overleg ★
- Oplevering pMIEK ◆

Zoals beschreven in paragraaf 3.4 krijgen de verschillende stappen van het programmeringsproces krijgen invulling langs vier niveaus van afstemming en interactie:

- (1) bestuurlijke overleg: richting geven, sturen op proces en inhoud, voorbereiden besluitvorming
- (2) kerngroep: vertalen van de bestuurlijke richting naar producten en bijeenkomsten, voorbereiden stakeholderbijeenkomsten.
- (3) brede werkgroep: het adviseren en meedenken over de invulling van de verschillende op te stellen producten
- (4) stakeholderbijeenkomsten: bijdragen leveren aan ontwikkelen inhoudelijke (tussen)resultaten

4.2 Uitwerking per stap

Onderstaand is op hoofdlijnen per stap uitgewerkt welke activiteiten wanneer zijn voorzien. In de bijlage zijn de afzonderlijke stappen in schema's uitgewerkt.

1. Verkrijgen van inzicht [december 2022 – januari 2023]

Doel:

Verkrijgen van gedeeld inzicht in de ontwikkelingen van vraag, aanbod en infrastructuur van energie tot 2040 in Zuid-Holland en mogelijke bijbehorende te verwachten knelpunten. Dit gebeurt zoveel mogelijk op basis van bestaande informatie en prognoses en investeringsplannen.

Activiteiten:

- **Inventariseren beschikbare data en ontwikkelingen (kerngroep):** inzichten verzamelen van ontwikkelingen in energievraag en –aanbod op basis van de beschikbare informatie en data. Hierbij kan worden gedacht aan de Systemstudie ZH en ii3050, bestaande investeringsplannen, RES, CES, NAL, omgevingsvisie PZH, plannen HbR, woningbouwplannen, gebiedsontwikkeling, etc. Deze ontwikkelingen worden omgezet in kaartmateriaal. Tevens worden relevante trends en ontwikkelingen geïnterpreteerd op basis van die informatie.
- **Valideren en aanvullen data en kaarten (stakeholderbijeenkomst)** Toets bij en aanvulling van inzichten door brede stakeholders. Vooral gericht op herkenning, compleetheid, juistheid, en eventueel benodigde aanvullingen.
- **Verwerken aanvulling en feedback (kerngroep):** verwerken van de opbrengsten in kaartmateriaal en identificatie van te verwachten knelpunten.

Rolverdeling en bijdragen:

- Alle partijen dragen hierin bij door beschikbare informatie te delen als basis voor het beoogde gezamenlijke inzicht en overzicht. Als onderdeel daarvan hebben alle partijen de verantwoordelijkheid om kritisch bij te dragen aan het zo veel mogelijk beschikbaar krijgen van volledige en juiste informatie. Om zo bij te dragen aan onderling begrip en inzicht van ontwikkelingen en (al gemaakte) keuzes.
- Netbeheerders maken inzichtelijk of en welke flexibiliteit (in planning) bestaat in de bestaande IP's. Tevens is het aan hen om (gedetailleerd informatie over, en impact op) te verwachten knelpunten en het proces hiertoe op transparante wijze met betrekking tot de gereguleerde infra aan te geven.

2. Opstellen van energievisie en afwegingskader [december 2022 – februari 2023]

Doel:

Ophalen van een gedeeld beeld van de te realiseren beleidsdoelstellingen (bestaand beleid), de (gewenste) ontwikkelingen in het energiesysteem en een afwegingskader waarop de ontwikkelvarianten kunnen worden beoordeeld.

Activiteiten

- **Opstellen concept afwegingskader en energievisie (kerngroep):**

Afwegingskader: Aan de hand van de handreiking van de landelijke werkgroep integraal programmeren eerste aanzet ontwikkelen voor toepassing binnen Zuid-Holland.

Energievisie: Op basis van bestaande beleid bundelen van de te realiseren beleidsdoelstellingen en de (gewenste) ontwikkelingen en wordt opgesteld op basis bestaand energiebeleid en de systeemstudie Zuid-Holland.

- **Valideren en aanvullen afwegingskader en energievisie (brede werkgroep / stakeholderbijeenkomst):** Voorgeleggen van afwegingskader en energievisie aan de bredere werkgroep om deze aan te vullen. Na het verwerken van eventuele feedback zullen de producten vervolgens ter verificatie voorgelegd worden aan stakeholders, gericht op aanvullingen.
- **Vaststellen afwegingskader en energievisie (bestuurlijk overleg):** Het bestuurlijk vaststellen van het afwegingskader en energievisie.

Rolverdeling en bijdragen

- Voor het ontwikkelen van de energievisie staat de Provincie primair aan de lat, waarbij afstemming met gemeentes (via regionale vertegenwoordiging) voor de hand ligt, ook met het oog op inbreng van bestaand beleid. De netbeheerders kunnen hierbij een adviserende rol vervullen, onder meer met het oog op uitvoerbaarheid en toepasbaarheid (voldoende richtinggevend visie).
- Voor het afwegingskader is primair de provincie eigenaar. Tegelijkertijd hebben de netbeheerders een adviserende rol bij de totstandkoming, bijvoorbeeld met het oog op inbreng vanuit de systeem- en netefficiëntie en vanuit hun wettelijke taak en rol. Tevens ligt het in de rede om gemeentes en (vertegenwoordigers van) private partijen bij te laten dragen aan de ontwikkeling.

3. Ontwerpen ontwikkelvarianten [februari – maart 2023]

Doel:

Samenstellen en uitwerken van een aantal realistische ontwikkelvarianten voor de energie-infrastructuur in samenhang met ontwikkeling van vraag en aanbod van energie.

Activiteiten:

- **Opstellen van verschillende concept ontwikkelvarianten (kerngroep).** Dit kan bijvoorbeeld aan de hand van verschillende perspectieven zoals: economische groei (ruimte voor verduurzaming industrie en bedrijventerreinen), ruimte voor woningbouw, maximale CO₂-reductie, maar ook inzet van flex en energieconversie (elektriciteit <> waterstof). Hierbij bestaat ook de mogelijkheid

om aan de hand van het afwegingskader tot onderscheidende perspectieven te komen voor de opgave voor energie-infrastructuur.

- **Valideren en aanvullen concept ontwikkelvarianten (stakeholderbijeenkomst):** Het toetsen en waar mogelijk aanvullen en verbeteren van de concepten voor de ontwikkelvarianten. Bieden deze alternatieven inderdaad een oplossing en zijn ze realiseerbaar/haalbaar?
- **Bespreken en kiezen ontwikkelvarianten (brede werkgroep):** het bespreken van de opgestelde varianten en het kiezen van maximaal drie varianten voor afweging (stap 4)

Rolverdeling en bijdragen

- De ontwikkelvarianten worden in gezamenlijkheid ontwikkeld door alle betrokken partijen, na voorbereiding door provincie, netbeheerders en vertegenwoordiging van gemeenten. Netbeheerders hebben hierin een adviserende rol, onder meer vanuit wat (niet) haalbaar en kansrijk is, gezien vanuit bestaande kaders en criteria (de ontwikkelvarianten dienen realistisch te zijn).

4. Afwegen en keuzevariant [april – mei 2023]

Doel

Aan de hand van afweging van de relevante ontwikkelvarianten op impact en effecten komen tot een gezamenlijk beeld van benodigde prioritering van infrastructurele investeringen.

Activiteiten

- **Opgestelde ontwikkelvarianten afwegen (brede werkgroep):** Aan de hand van het afwegingskader in beeld brengen van de impact en effecten van de varianten. Op basis hiervan worden de verschillen in ontwikkeling van energie-infrastructuur inzichtelijk en kunnen keuzes worden onderbouwd in een storyline/narratief. Daarbij horen ook de onderlinge afhankelijkheden zijn tussen investeringen met betrekking tot volgorde van uitvoering. Zo mogelijk maken we onderscheid tussen fundamentele investeringen (gedeelde prioriteiten over de varianten heen) en investeringen die afhangen van het perspectief dat wordt gekozen. Hieruit wordt een concept pMIEK met daarin de onderbouwde keuze voor de variant opgesteld.
- **Feedback ophalen concept pMIEK (stakeholderbijeenkomst):** voorleggen van de concept pMIEK en de onderbouwing aan de stakeholders en ophalen van feedback. Dit vraagt nadrukkelijk tijdige voorbereiding en aankondiging aan deelnemers.
- **Vaststellen pMIEK (bestuurlijk overleg):** Vaststellen van ontwikkelvariant, eventueel bijbehorend narratief en pMIEK als gezamenlijke inzet.

Rolverdeling en bijdragen

- In afstemming tussen minimaal de overheden wordt gezocht naar een voorkeur/ keuze voor een ontwikkelvariant. De netbeheerder heeft daarbij in het verlengde van de voorgaande stap een adviserende rol. Indien consensus tussen publieke partijen geeft de provincie richting.
- Het pMIEK is een product dat primair van de provincie en netbeheerders gezamenlijk is. Vanuit voorgaande activiteiten sluit dit zo goed als mogelijk aan op de inbreng vanuit regio's, gemeenten en sectoren.

5. Borgen, uitvoeren en evalueren [juni-juli 2023]

Doel

Verwerking en doorvertaling van (de projecten in) het pMIEK in besluiten en instrumenten van elke partij. Daarnaast: evalueren van de eerste iteratie van het pMIEK met aandacht voor de werkbaarheid van het proces en het resultaat.

Activiteiten

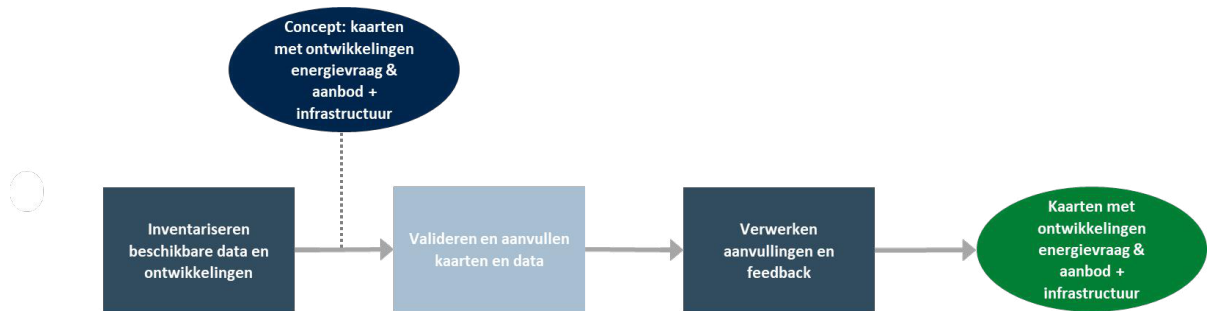
- **Monitoring opvolging pMIEK en Interne evaluatie (brede werkgroep):** Inzichtelijk maken ontwikkelde activiteiten en voortgang op verankering van pMIEK binnen afzonderlijke organisaties. Interne evaluatie rondom het proces en resultaat van het integraal programmeren, gericht op volgende cycli.
- **Externe evaluatie (stakeholderbijeenkomst):** Ophalen van externe feedback bij betrokken stakeholders over proces en resultaat.
- **Bestuurlijke monitoring en evaluatie (bestuurlijk overleg):** Bespreking voortgang verankering en opvolging inzet pMIEK. Tevens bespreking evaluatie en bepalen inzet op verbeteringen binnen volgende cycli integraal programmeren-proces.
- **Verwerking en opvolging (brede werkgroep):** Opvolging bestuurlijke aandachtspunten borging gezamenlijke inzet pMIEK. Tevens doorvoeren aanpassingen in de eigen organisatie/manier met oog op volgende cycli integraal programmeren.

Rolverdeling en bijdragen

- Elke partij is verantwoordelijk voor zijn/haar aandeel in de uitvoering van het pMIEK. Dat betreft in elk geval het vertalen en borgen van het pMIEK naar (ruimtelijk) beleid (PEI voor de provincie) voor de overheden en naar IP's voor de netbeheerders.

Bijlage 1: Proces per stap

Stap 1: Verkrijgen van inzichten

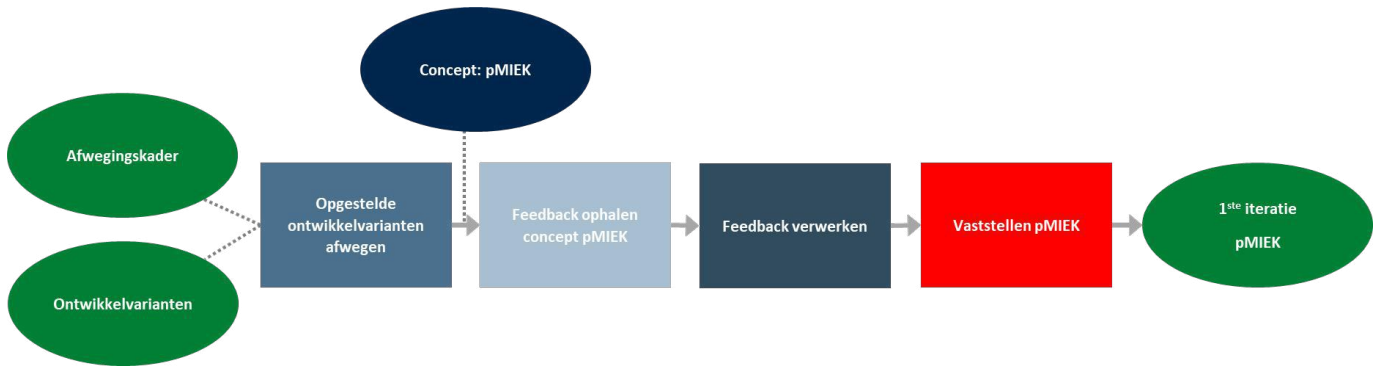
Stap 2: Opstellen van energievisie en afwegingskader

Stap 3: Ontwerpen ontwikkelvarianten

Stap 4: Afwegen en keuzenvariant

Stap 5: Borgen, uitvoeren en evalueren

